

TÜRKİYE'DE ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİM MÜCADELESİ

EğitimİŞ

TÜRKİYE'DE
ÖZEL EĞİTİM
ÖĞRETMEN VE
ÖĞRENCİLERİNİN
EĞİTİM
MÜCADELESİ

TÜRKİYE'DE ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİNİN VE ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİM MÜCADELESİ

Özel ihtiyaç eğitimi, ülkelere göre farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Bazı ülkeler özel ihtiyaç eğitimini yalnızca fiziksel engeli bulunan çocuklara yönelik yapılan eğitim şeklinde ifade ederken bazı ülkeler öğrenme güçlüğü çeken ve sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı olan çocukları da içine alarak daha geniş bir tanım yapmaktadır¹. Tanımların içeriğine bağlı olarak özel gereksinimli bireylerin toplumla bütünleşmesi, sosyal yaşamın içinde aktif biçimde rol alması için ülkelerin eğitim politikalarının niteliği büyük önem arz etmektedir.

Dünya genelinde 1,3 milyar kişinin ileri düzeyde engelli (dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 16'sı) olduğu tahmin edilmektedir². Bu bireyler çoğu zaman toplumda damgalanma, ayrımcılığa maruz kalma, eğitim ve istihdam olanaklarından faydalanamama sorunlarıyla karşılaşarak adil olmayan şartlarda yaşamaya çalışmaktadır. Bu sorunların ortadan kalkması ya da en aza indirilebilmesi için hemen her ülkede özel eğitim uygulamaları yapılmaktadır. Konuya ilişkin ülke politikalarının incelenmesi eksikliklerinin ya da örnek teşkil eden durumların paylaşılması, politika önerilerinin sunulması amacıyla bilimsel çalışma ve araştırmalar yapılmaktadır. Ancak yapılan araştırmaların gerekli verileri sunacak kapsamda olmaması birçok çalışmada özellikle not edilmiş ve anlamlı sonuçlar elde edilemediği görülmüştür.

Robson ve Evans³ 2003 yılında yaptıkları araştırmada engelli çocukların yaklaşık %85'inin gelişmekte olan ülkelerde olduğunu ve bu çocukların eşit şartlarda bir yaşam sürmesinin öncelikli olarak özel gereksinimlerinin doğru tanımlanmasına ikinci olarak ise bu çocukların eğitime erişim durumunun doğru tespit edilmesi gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Çalışmada özel gereksinimli kişilere ait verilerin oluşturulması konusunda yetersizlik olduğu ve Herkes İçin Eğitim (EFA) ya da Binyıl Kalkınma Hedefleri gibi uluslararası girişimlerin bile bu konuda yeterli çalışmaları yapmadığı açıkça ifade edilmiştir. Yine OECD tarafından yapılan ve titizlikle yürütülen PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)'da da hiçbir şekilde özel eğitim öğrencilerine yer verilmediği dikkat çekmektedir. Herkesi kapsadığını kimseyi ötekileştirmediğini iddia ederek çalışmalarını yürüten bu girişimlerin engelli öğrencilere yönelik herhangi bir araştırma yapmaması ya da oldukça sığ çalışmalar yapması ve görmezden gelmesi büyük bir eksiktir.

¹OECD.(2019). TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners. (Erişim Tarihi: 17 Nisan 2024). <https://gpseducation.oecd.org/revieweducationpolicies/#!node=41752&filter=all>

²Dünya Sağlık Örgütü (2023). Disability. (Erişim Tarihi: 24 Nisan 2024). <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>

³Robson, C. ve Evans, P. (2003) Educating Children with Disabilities in Developing Countries: The Role Of Data Sets. OECD, Huddersfield, UK.

TÜRKİYE'DE
ÖZEL EĞİTİM
ÖĞRETMEN VE
ÖĞRENCİLERİNİN
EĞİTİM
MÜCADELESİ

04

Konuya ilişkin sağlıklı verilerin toplanması için devreye girmesi gereken uluslararası kuruluşların bu bireylerin araştırılmasını göz ardı etmeye devam etmesi halinde başarılı ve doğru politikaların oluşturulması mümkün olmayacaktır.

2018 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO)⁴ tarafından 49 ülke (Benin, Burkina Faso, Kamerun, Kongo, Etiyopya, Gambia, Gana, Kenya, Liberya, Madagaskar, Malavi, Mali, Mozambik, Güney Afrika, Güney Sudan, Togo, Uganda, Birleşik Tanzania Cumhuriyeti, Zambiya, Ermenistan, Mısır, Ürdün, Filistin, Sudan, Tunus, Yemen, Bangladeş, İran İslam Cumhuriyeti, Kırgızistan, Maldivler, Nepal, Kamboçya, Endonezya, Vietnam, Brezilya, Kolombiya, Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Jamaika, Meksika, Panama, Peru, Porto Riko, Uruguay Sırbistan, Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, Birleşik Devletler) özelinde yapılan çalışmada engellilik durumuna bağlı olarak ortaya çıkan eğitim eşitsizlikleri incelenmiştir. Bunun için dikkate alınan beş önemli başlık; 5-29 yaş arası okula gidenlerin oranı, okul dışı kalma oranı (ilkokul yaşı, ortaokul yaşı), tamamlama oranı (ilköğretim, ortaöğretim), 25 yaş ve üzeri nüfusun ortalama eğitim süresi ve yetişkin okuryazarlık oranı (15 yaş ve üzeri nüfus) şeklinde belirlenmiştir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri arasında yer alan toplumda hiçbir kesimin ötekileştirilmemesi ya da ikinci planda kalmaması amacına yönelik yapılan araştırmada, engelli bireylerin engelli olmayan bireylere göre her zaman daha dezavantajlı durumda olduğu, erkeklerin kızlara göre eğitime katılımının daha yüksek olduğu ve kadınların kesişimsellikten yola çıkarak toplum içinde iki kat daha fazla ötekileştirildiği ortaya konulmuştur. Bu grupların yaşamış olduğu ayrımcılığın ortadan kalkması için durum tespitinin doğru yapılması bunun için ise ülkelerin veri setlerinin uyuşması ve yeterli olmasının yanında kaynak tahsisinin en doğru biçimde yapılması ve gruplar arasında eşit değil adil uygulamalara yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından 2018 yılında hazırlanan Öğretme ve Öğrenme Anketi (TALIS)⁵ ile özel eğitim öğretmenlerinin mesleki yeterliliğinin durumu ve geliştirilmesine yönelik politikalar tartışılmıştır.

⁴UNESCO (2018). Education and Disability: Analysis of Data from 49 Countries. Information Paper N.49. (Erişim Tarihi: 24 Nisan 2024). <https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/ip49-education-disability-2018-en.pdf>

⁵OECD (2018). Who Needs Special Education Professional Development? International Trends from TALIS 2013. OECD Education Working Papers No. 181. (Erişim Tarihi: 25 Nisan 2024) <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/042c26-c4en.pdf?expires=1714031144&id=id&accname=guest&checksum=08651529B2D8B670D8E87E6836D4F2D7>

37 ülkenin (İngiltere, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Birleşik Devletler, Avustralya, Kanada, Rusya, Malezya, Yeni Zelanda, Hollanda, Gürcistan, Norveç, Letonya, Finlandiya, Şangay, Polonya, Singapur, İzlanda, Slovakya, Estonya, İsveç, İspanya, Birleşik Arap Emirlikleri, İsrail, Bulgaristan, Şili, Portekiz, Romanya, Fransa, Danimarka, İtalya, Hırvatistan, Sırbistan, Kore, Japonya, Meksika, Brezilya) katılımıyla elde edilen verilerle özel eğitim öğretmenlerinin eğitimdeki etkisi ve bu etkinin yoğunluğu incelenmiştir. Düşük etki gösteren öğretmenler için bunun nedeni gerçekten mesleki eğitim kalitesinin düşüklüğü mü yoksa öğretmen ihtiyaçlarının görünmemesi midir sorularına cevap aranmıştır. Ayrıca her öğrencinin ihtiyaçlarına bağlı olarak öğretmen niteliğinin aranması gerektiği ve özel ihtiyaçları yüksek olan öğrenciler için öğretmenlik yapanların daha fazla mesleki gelişime sahip olduğu belirlenmiştir. Çalışmada öğrencilerin özel gereksinimleri için öğretmenlerin çoğunlukla mesleki yeterliliğe sahip olmadığı sonucuna varılmış ve öğretmenler de daha fazla mesleki gelişime ihtiyaç duyduklarını belirterek yeterli olmadıklarını kabul etmiştir. Bu nedenle öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin topluma kazandırılması ve ayrımcılıktan kurtulması için gerek duydukları mesleki eğitim imkanlarına kısa sürede ulaşmaları sağlanmalıdır.

Dünya genelinde yeterli verilerle olmasa da mevcut bilgilerle yapılan çalışmaların sonuçları göstermektedir ki engelli çocukların eğitimi ve bu eğitimi sağlayan öğretmenlerin ihtiyaçları çoğu ülke tarafından göz ardı edilmektedir. Türkiye’de de birçok açıdan önemli eksikleri bulunan özel eğitim sisteminin yıllar içinde belli adımlar atılarak iyileştirilmeye çalışıldığı bilinmektedir. Konuya ilişkin ilk yasal düzenleme 1948 yılında üstün yetenekli bireylere yönelik olarak çıkarılmış ve bunu 1949 yılında düzenlenen 5387 sayılı “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun” takip etmiştir⁶. Yasada özel gereksinimli çocukların doğru tanımlanması ve buna göre yetiştirilmesinde ve korunmasında sorumlu olan kişi ve kurumların belirlenmesine yer verilmiştir. 1983 yılında “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu” yürürlüğe girmiş ve özel eğitime muhtaç çocukların, Türk Millî Eğitim sistemini düzenleyen genel esaslar doğrultusunda eğitilmeleri, iş ve meslek sahibi yapılmaları, çevre ve topluma uyum sağlamalarıyla ilgili esaslar düzenlenmiştir⁷. 1992 yılında 3897 sayılı Kanunla “Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü” kurulmuştur. Bu tarihten sonra özel eğitim illerde milli eğitim müdürlükleri içinde bir müdür yardımcısı ve ona bağlı “Rehberlik ve Araştırma Merkezleri” yoluyla yönetilmeye başlanmıştır.⁸

⁶Çam, D. (2022). Almanya’daki Türk Ailelerin Özel Eğitim Hizmetlerinden Yararlanmasına İlişkin Deneyim ve Görüşlerinin Belirlenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

⁷Resmî Gazete (1983). Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu. (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2024). <https://www.kanunum.com/files/2916-1.pdf>

⁸Millî Eğitim Bakanlığı. Türkiye’de Özel Eğitim Uygulamaları ve Genel Müdürlüğümüzün Tarihçesi. (Erişim Tarihi:26 Nisan 2024). <https://orgm.meb.gov.tr/www/tarihce/icerik/1946>

1997 yılında 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile özel eğitim gerektiren kişilerin genel ve mesleki eğitim görme haklarını kullanabilmelerini sağlamaya yönelik esaslar düzenlenmiştir.⁹ 2005 yılında 5378 Sayılı “Engelliler Hakkında Kanun” ile engellilerin toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam katılımlarının sağlanması ve engelliği önleyici tedbirlerin alınması için gerekli düzenlemelerin yapılması amaçlanmıştır¹⁰, 2006 yılında “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği” çıkarılarak aynı amaçların uygulanması hedeflenmiştir. Yasal düzenlemelerin yanında uluslararası kuruluşlar ile iş birliği halinde yürütülmesi düşünülen girişimlerden biri UNICEF ile Türkiye arasında 2019 yılında “Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi”nin 90 okulda başlatılması kararı alınmıştır¹¹. Bu kararla engeli olan olmayan, kız ya da erkek tüm çocuklarının fark etmeksizin okul öncesi eğitimden faydalanma hakkının bulunduğu ve hakkın sağlanabilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı, UNICEF ve Avrupa Birliği’nin koordineli çalıştığı belirtilmiştir.

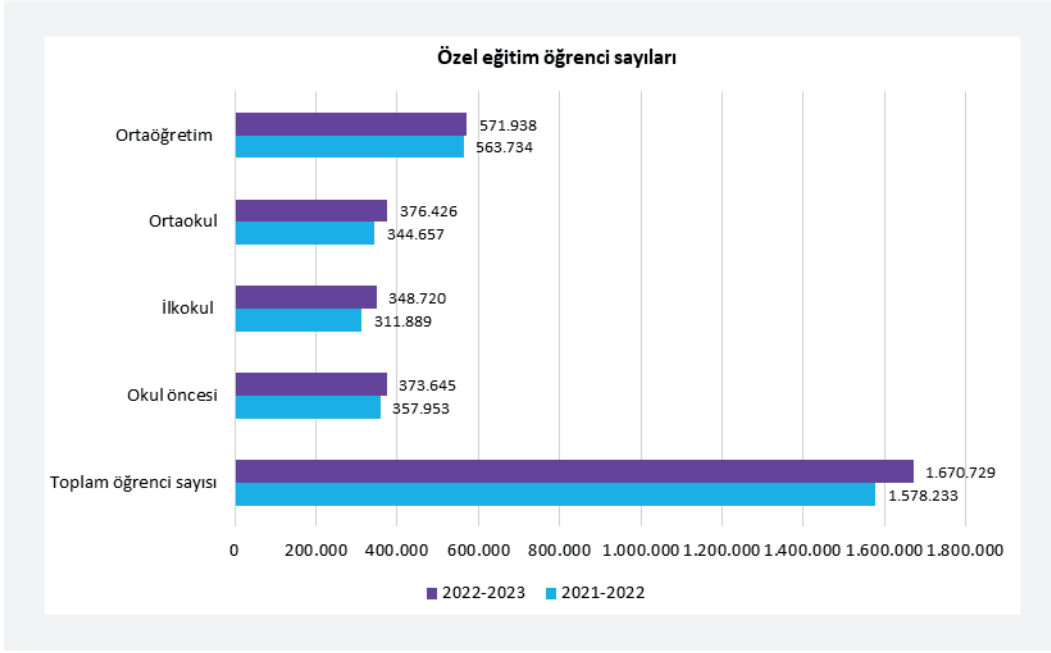
Yapılan tüm bu düzenlemeler ile tarih boyunca Millî Eğitim Bakanlığı tarafından özel eğitim için belli girişimlerde bulunulmuştur ancak buna rağmen öğretmen, öğrenci ve veliler açısından sorunlar son bulmadığı gibi bazı gruplar için katlanarak artar hale gelmiştir.

2022-2023 dönemine ait Millî eğitim Bakanlığı tarafından açıklanan “Örgün Özel Eğitim” istatistiklerine göre öğrencilerin özel gereksinimlerine göre sayılarında artış olduğu istatistiki olarak ortaya konulmuştur. Özel eğitim ihtiyacı duyan öğrenci sayısının artmasına karşın mevcut sorunlara çözüm bulunmamış olması için karmaşasını ve sorunların bir an önce çözüme ulaşması gerektiğini ortaya koymuştur.

⁹MEB: (1997). Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2024). https://orgm.-meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_10/10111011_ozel_egitim_kanun_hukmunda_kararname.pdf

¹⁰MEB. (2005). Engelliler Hakkında Kanun. (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2024). https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_10/08020617_engellilervebazkanunvekanunhkmndekararnamelerdedeiikliyaplmashakndakanun.pdf

¹¹UNİCEF. (2019). Engeli Olan Çocuklar için Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi. (Erişim Tarihi:26 Nisan 2024).<https://www.unicef.org/turkiye/bas%C4%B1n-b%C3%BCltenleri/engeli-olan-%C3%A7ocuklar-i%C3%87%C3%A7in-kapsay%C4%B1c%C4%B1-erken-%C3%A7ocukluk-e%C4%B1n-projesi-90-okulda>

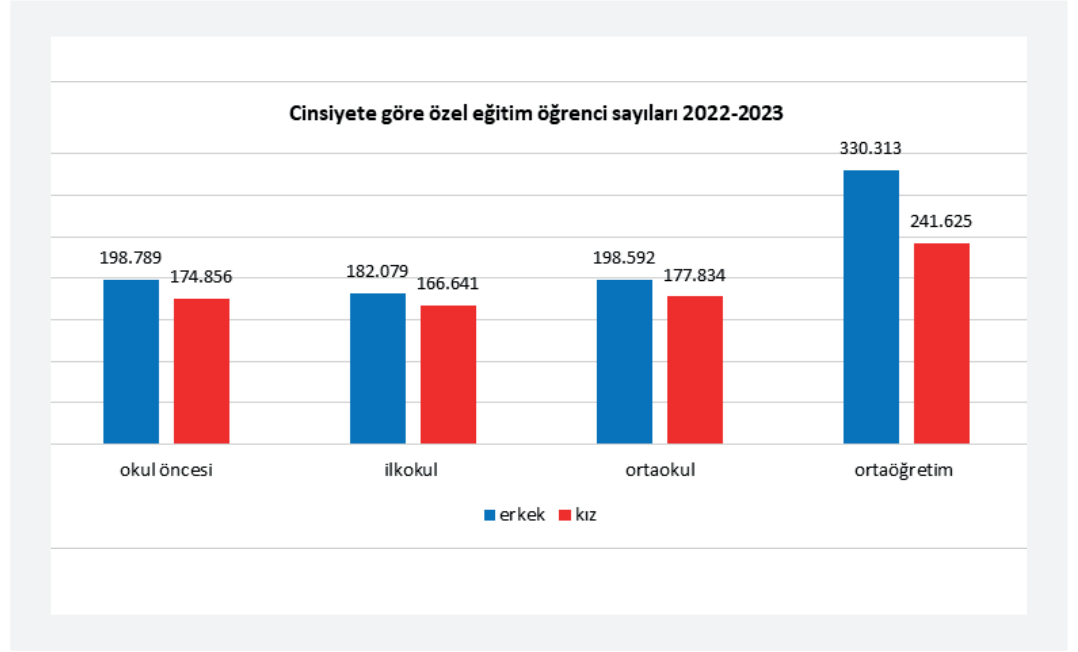

07

Eğitimiş

Kaynak: Millî Eğitim Bakanlığı resmi verilerinden oluşturulmuştur.

Grafikte de görüldüğü üzere 2021-2022 dönemine göre 2022-2023 döneminde özel eğitim öğrencilerinin sayısı artmıştır. Tüm eğitim kademelerinde de toplam sayıda da geçerli olan bu artışa karşılık eğitimin önündeki engellere, mevcut fiziki ortama ilişkin yetersizliklere ve öğretmenlerin yaşadığı sorunlara çözüm önerileri sunulması gerekirken bunun sağlanamamış olması sistemde de karmaşanın büyümesine neden olmaktadır.

Kaynak: Millî Eğitim Bakanlığı resmi verilerinden oluşturulmuştur.

Öğrenci sayılarının tüm eğitim kademelerindeki durumuna bakıldığında erkeklerin sayısının kızların sayısından daha fazla olduğu görülmektedir. Okul öncesinden ortaöğretime kadar olan dönemde cinsiyetler arası fark daha azken, ortaöğretimde daha fazladır. Görüldüğü üzere özel eğitime dahil olarak toplumla bütünleşme, istihdam edilebilme, sosyalleşme imkanları erkeklerde küçük yaşlardan itibaren daha fazlayken ortaöğretimde bu durumun artarak devam ettiği dikkat çekmektedir. Özel eğitime az sayıda kız öğrencinin katılım sağlaması, kesişimselliğe bağlı olarak hem cinsiyet farkı hem de engellilik durumundan dolayı toplumdan iki kat dışlanması, bütünleşmenin sağlanamaması demektir. Dünyada birçok ülkede gözlenen bu sorunun MEB verilerinden yola çıkarak Türkiye’de de tüm eğitim basamakları için geçerli olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu konuda teşvik edici politikaların geliştirilmesi ve kız öğrencilerin okula gelmek istememesinin nedenlerini ya da ailelerinin kız çocuklarını okula gönderme konusundaki çekincelerini ortadan kaldırarak engelli kız öğrencilerin cinsiyet eşitliği kapsamında eğitim imkanlarından tıpkı erkek öğrenciler gibi faydalanmasını sağlamak şarttır.

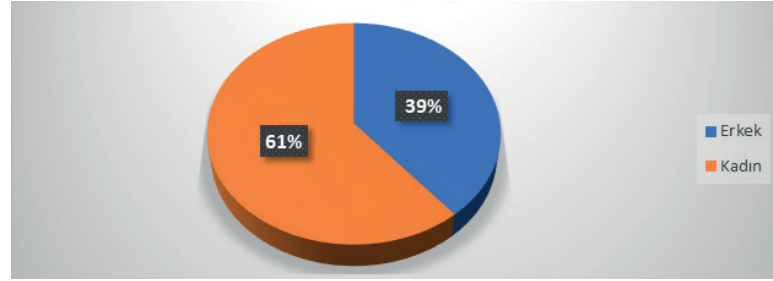
Türkiye’de özel eğitime yönelik yapılan birçok düzenleme ve iyileştirmeye rağmen sadece bakanlığın genel veri setiyle bile gözle görülür bir ayrımcılığın yaşandığı tespit edilebilmektedir. Daha birçok sorunun yaşandığı bilinen özel eğitimde öğretmenlerin ve öğrencilerin özel beklenti ve ihtiyaçlarına kulak verilmelidir. Ancak bu sayede sorunlar tam anlamıyla çözülebilir ve Özel Eğitim Yönetmeliği’nin amacında da belirtildiği gibi özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim hakkından en doğru biçimde faydalanması mümkün olur. Unutulmamalıdır ki öğrencilerin her durumunu, ihtiyacını, beklentilerini bilen ve karşılayanlar öğretmenlerdir. Öğrencilerin beklentilerinin yeterli biçimde karşılanmaması, ders materyallerinin uyumsuz ya da yetersiz olması, okulun ve sınıfın fiziki durumunun öğrencilerin gereksinimlerine uygun tasarlanmamış olması, öğrencinin özel gereksinimine göre öğretmene destek sunacak ikinci bir kişinin olmaması gibi birçok sorunun varlığı öğretmenin iş yükünü arttırmak ve verimli çalışmasını engellemekten başka bir işe yaramamaktadır.

Öğrencilerin evinden çıkıp okula gelmesi, sosyalleşme ya da toplumla bütünleşmenin sağlanması için sadece bir başlangıçtır. Öğretmenlerin motive olması, verimli çalışabilmesi ve en doğru biçimde eğitim verebilmesi engelli öğrencinin okuldan alabileceği verimin artmasının tek yoludur bu nedenle öğretmenlerin şikayet ve beklentilerine kulak verilmelidir. Bu düşünce ve amaçla Eğitim-İş Sendikası olarak yapmış olduğumuz anket çalışmamıza 1103 özel eğitim öğretmeni katılmıştır. Ankette amaçlanan öğretmenlerin okullarda yaşadığı sorunları ve bu sorunların nedenlerini belirlemek, bunun için çözüm önerileri sunmaktır.

Anket sonuçlarının değerlendirilmesi

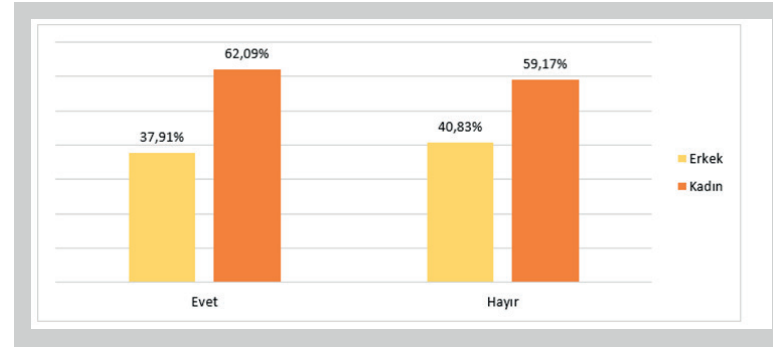
Anket çalışmamızda, özel eğitim öğretmenlerimize yönelmiş olduğumuz 42 soru yer almaktadır. 1103 öğretmenin katılım sağladığı anketimizde öğretmenlerin özel sorunlarının yanında okulun fiziki durumuna, öğrencilerin sorunlarına dair sorulara da yer verilmiştir. Amacımız öğretmenlerimizin kendileri ve öğrencileri için daha yüksek verim sağlayacak bir ortam için ihtiyaç olarak gördükleri durumları tespit etmektir.

Özel eğitim öğretmenliğinden mezun olan öğretmenlerin cinsiyete göre oranları

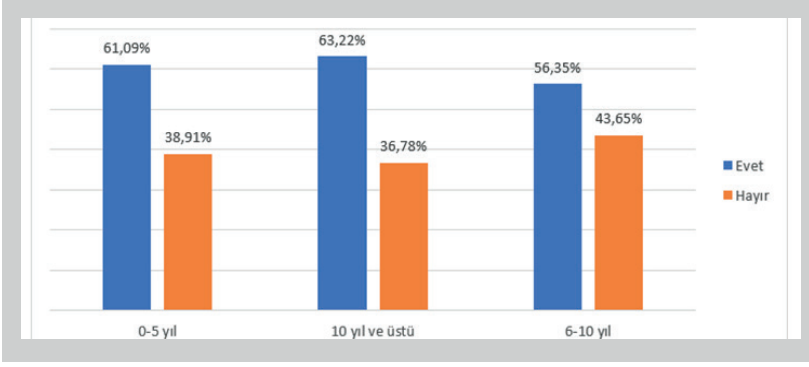
Anketimize katılım sağlayan öğretmenlerin %61'i kadın, %39'u erkektir. Anketin dışında özel MEB verilerine göre de özel eğitimde kadın öğretmen sayısı, erkek sayısından fazladır (kadın 131.630, erkek 48.625). Yani anketimize katılan öğretmenlerin ağırlıklı olarak kadın olması ülke genelindeki özel eğitim öğretmenlerinin cinsiyete göre dağılımıyla tutarlıdır.

Özel eğitim öğretmenliğinden mezun olan öğretmenlerin cinsiyete göre oranları (%)

Ankete katılan öğretmenler içinde özel öğretim mezunu olup olmadığı sorusuna cevap veren 1021 öğretmenin 612'si alandan mezun olduğunu (evet cevabı veren) 409'u ise alan dışı olduğunu (hayır cevabı veren) belirtmiştir. Çoğunlukla özel eğitim öğretmenliğinden mezun olan katılımcıların cinsiyete göre durumuna baktığımızda kadınların alandan mezun olma oranının erkeklerden fazla olduğu görülmektedir. Aynı şekilde alandan mezun olmayanlara bakıldığında da kadın oranının erkek oranından fazla olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre alandan mezun olsun ya da olmasın iki şekilde de bu mesleğin kadınlar tarafından daha tercih edilir olduğu sonucuna varılmaktadır.

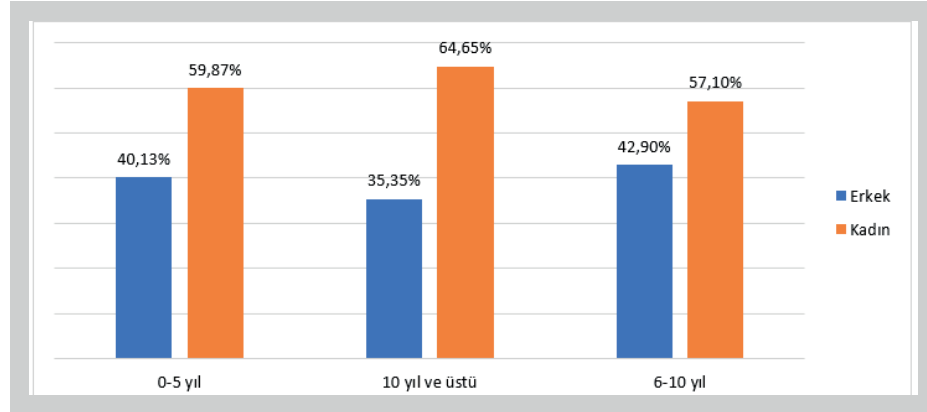
Özel eğitim öğretmenliğinden mezun olan ve olmayanların meslekteki yılı

Özel eğitimden mezun olan öğretmenlerin (evet cevabını verenlerin) özel eğitimden mezun olmaya (hayır cevabı verenlere) göre meslekteki yılı daha fazladır. Bu durumun alanından mezun öğretmenlerin meslekte daha uzun kaldıklarını göstermektedir. Alan dışı olan öğretmenlerin ise özellikle 10 yıl ve üstü tecrübe konusunda önemli ölçüde az orana sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Özel eğitim öğretmenliğinden mezun olan öğretmenlerin kendi mesleği olduğu için çalışma sürelerinde daha ön planda olması anlaşılır bir durumken alan dışı olan öğretmenlerin özel eğitimde daha az kalması oldukça normaldir.

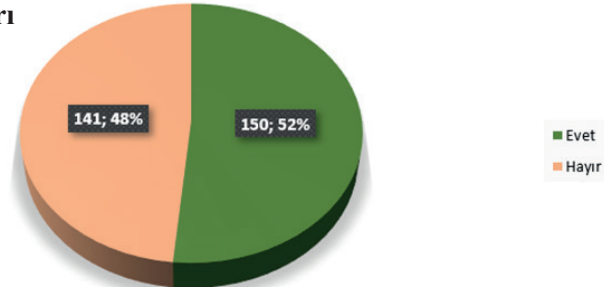
Özel eğitimde cinsiyete göre meslekteki yıl oranları (%)

Her yıl aralığı için kadınların oranı erkeklerden daha yüksek gerçekleşmiş, 10 yıl ve üzeri tecrübe konusunda fark önemli ölçüde fazla olmuştur.

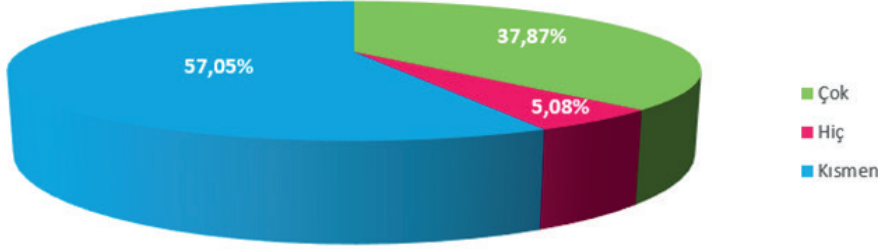
Bu durum özel eğitimin kadınlar tarafından daha kabul fazla tercih edildiğini, bu alanın bilinçli olarak okunması ve tercih edilmesi konusunda oranın daha yüksek olduğunu, meslekte geçirilen yıl için de bu durumun değişmediğini yine kadınların daha uzun süreler çalıştığını ortaya koymaktadır.

Özel eğitimden mezun olmayan öğretmenlerin özel eğitim için aldıkları eğitimi yeterli bulup bulmama durumları

Özel eğitimden mezun olmayanların %52'si eğitimin yeterli olduğunu ifade ederken %48'i yeterli olmadığını söylemiştir. Özel eğitim mezunu olmayan katılımcıların çoğunluğu eğitimin yeterli olduğunu söylemiş olsa da azımsanmayacak oranda katılımcı yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Özel eğitim öğretmenliğinden mezun olan öğretmenlere göre üniversite eğitiminin yeterli olup olmama durumu

Özel eğitim öğretmenliğinden mezun olan öğretmenlerin %57,05'i üniversite eğitimini kısmen yeterli bulurken %37,87'si çok, %5,08'i ise hiç yeterli olmadığını ifade etmiştir.

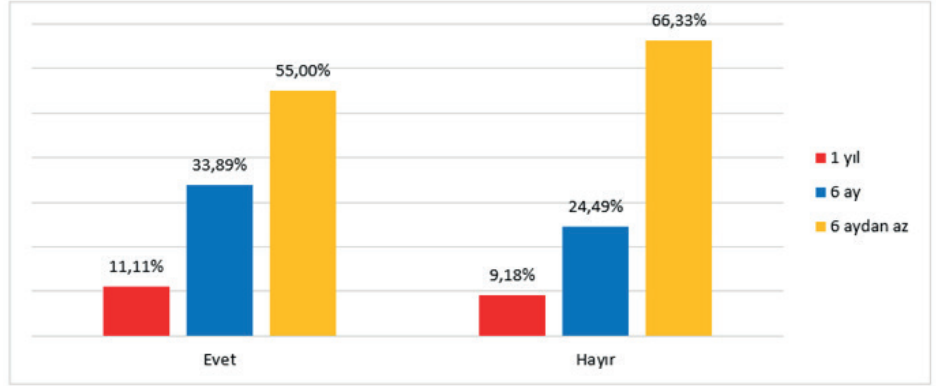
Özel eğitim öğretmenliğinden mezun olmayan özel eğitim öğretmenleri aldıkları eğitimi ağırlıklı olarak yeterli görürken, özel eğitimden mezun öğretmenlerin büyük çoğunluğu üniversite eğitiminin kısmen yeterli olduğunu düşünmektedir. Bu iki gruptaki öğretmenlerin aldıkları eğitimler konusundaki fikirlerinden yola çıkarak özel eğitim öğretmenliğinde de tıpkı diğer öğretmenliklerde olduğu gibi eğitim muhakkak olmalıdır ancak işin öğrenildiği yer sınıf ortamıdır, sonucuna varılabilir. En nihayetinde tüm öğretmenler için geçerli olsa da özel eğitim öğretmenleri için bir kat daha önemli olan sınıf ortamı öğrenciyle karşı karşıya gelmek, hepsinin birbirinden farklı özel gereksinimlerini anlayabilmek, ruh haline göre önemli farklılıklar gösteren öğrencilerle iletişim kurabilmek için en doğru yerdir. Bu nedenle mesleğe başlamadan önce alınan eğitim işin belli bir bölümü için gereklidir fakat asıl çalışma ve mesleği öğrenme süreci, uygulamaya geçildiği zaman yani mesleğe başlandığında mümkün olabilmektedir.

Öğretmenlerin eğitimi, cinsiyeti, meslekteki yılları gibi temel konuların ardından öğretmenlerin ve öğrencilerin okulun çevresi, müfredat, idareci, veli, RAM (Rehberlik ve Araştırma Merkezi) gibi birçok başlıkta yaşanabilecek sorunların boyutları ile ilgili temel soruların cevapları sistem içindeki aksama, eksik ve hataların boyutları hakkında önemli bilgiler sunmaktadır.

Öğretmenlerin ve Öğrencilerin Karşılaştığı Olumsuzluklar

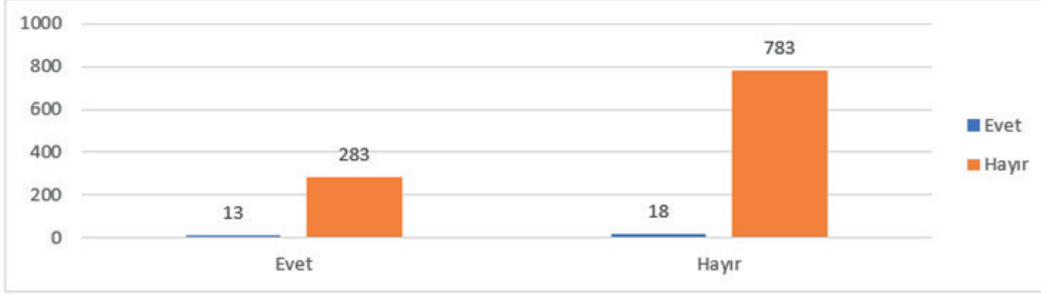
Özel eğitim öğretmenlerinin okulda gerekli şartların sağlanmaması, velilerin ve idarecilerin bazen baskısına bazen doğru olmayan uygulama ve eleştirilerine maruz kalması, öğrencilerin RAM tarafından yapılan tanılmalarnın çoğu zaman doğru olmaması ve öğretmenin sınıftaki öğrencilerle doğru şekilde iletişim kurmasının zorlaşması, iş yükünün çok olması gibi birçok sorunla karşı karşıya kaldığı bilinmektedir. Oysaki özel eğitimin amacına ulaşabilmesi için birinci öncelik öğretmenlerin yalnız bırakılmaması ve gerekli ihtiyaçların karşılanması konusunda önerilerinin dikkate alınarak daha duyarlı ve çözüm odaklı davranılması olmalıdır.

Öğretmenlerin öğrencilerine alışma süresinde ya da sonrasında, tayin gibi nedenlerle değişmesinin bir dezavantaj (evet–dezavantaj, hayır–dezavantaj değil) olup olmaması durumu

Ankete katılan öğretmenlerin %82,07'si sürekli tayin vb. nedenlerle yaşanan öğretmen değişikliğinin öğrencilere alışma konusunda bir dezavantaj oluşturduğunu ifade ederken %17,93'ü böyle bir dezavantajın söz konusu olmadığını söylemiştir. Öğretmen değişikliğinin sık olmasının dezavantaj olduğunu söyleyen öğretmenlerin (evet cevabı verenler), %55'i öğrenciyi tanıma ve alışma süresinin 6 aydan az olduğunu belirtirken öğretmen değişikliğinin sık olmasının dezavantaj olmadığını söyleyen öğretmenlerin (hayır cevabı verenler) %66,33'ü de aynı şekilde tanıma ve alışma süresinin 6 aydan az olduğunu belirtmiştir. Öğretmen değişikliğinin sıklığı konusunda fikir ayrılığı yaşayan öğretmenlerin öğrencilere alışma ve tanıma süresi için verdikleri cevapların oranlarında farklılık olsa da paralellik gösterdiği açıktır. Öğretmenler, öğrenciyi alışmak ve öğrenciyi tanımak için çoğunlukla 6 aydan az bir sürenin yeterli olduğunu ancak alışma süresinde ya da alıştıktan sonra yaşanan öğretmen değişimlerinin bir dezavantaj oluşturduğunu ifade etmiştir.

MEB'in belirlediği sınıf mevcutlarının uygunluk durumu ve bu mevcutlara karşın sınıfta tek öğretmenin yeterli olup olmaması¹²

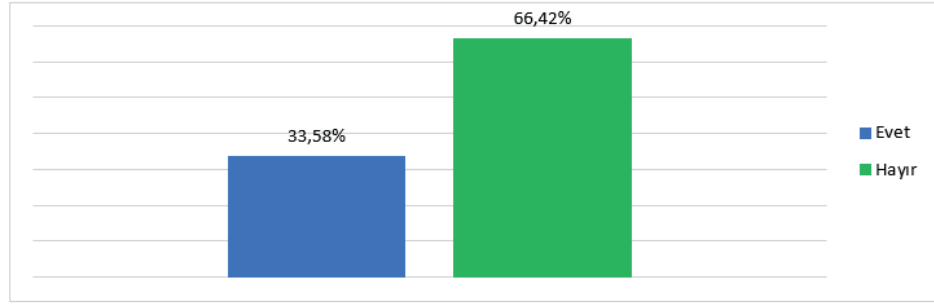

MEB'in Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde öğrencinin özel gereksinimine göre belirlemiş olduğu sınıf mevcutlarının uygun olduğunu söyleyen 296 öğretmenin (evet cevabı verenler) 283'ü sınıfta tek öğretmen yeterli değil derken, 13'ü tek öğretmenin yeterli olduğunu söylemiştir. MEB'in belirlediği sınıf mevcutlarını uygun bulmayan 805 öğretmenin (hayır cevabı verenler) 783'ü sınıfta tek öğretmenin yeterli olmadığını, 18'i ise yeterli olduğunu ifade etmiştir.

Buna göre öğretmenlerin daha az bir bölümü MEB tarafından belirlenen sınıf mevcutlarını uygun bulurken, büyük bir bölümü mevcutların uygun olmadığını ifade etmiştir. Mevcudu uygun bulan ya da bulmayan öğretmenlerin çoğunlukla uzlaştığı konu ise sınıfta tek öğretmenin yeterli olmadığı konusudur. Çoğu zaman öğrencilerle tek tek ilgilenilmesinin gerekli olduğu durumlarda tek öğretmenin yetersiz kalması, sınıf hakimiyetinde zorluk çekmesi bunun da sınıfın ve öğretmenin verim düzeyini düşürmesi büyük sorun yaratmaktadır. Bu nedenle ihtiyaca göre birden fazla öğretmenin sınıfta yer alması hem eğitimin kalitesini hem sınıfın düzenini hem de öğrencinin faydasını arttıracak, öğretmenin yıpranmasının bir miktar da olsa önüne geçilebilecektir.

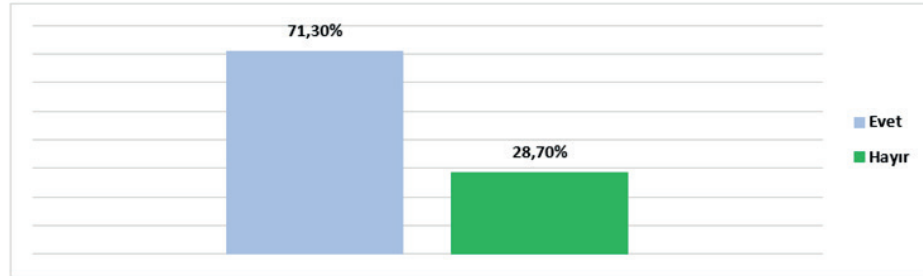
¹²Yatay eksende yer alan evet cevabı MEB'in belirlediği sınıf mevcutlarını uygun bulanları, hayır cevabı ise sınıf mevcutlarını uygun bulmayanların durumunu ifade etmektedir. Grafiklerin rengine göre verilen evet hayır cevapları ise tek öğretmenin olmasını yeterli bulan (evet), yetersiz bulan (hayır) kişilerin sayılarını temsil etmektedir.

Okulda öğretmene yardımcı olacak yeterli sayıda personel var mı?

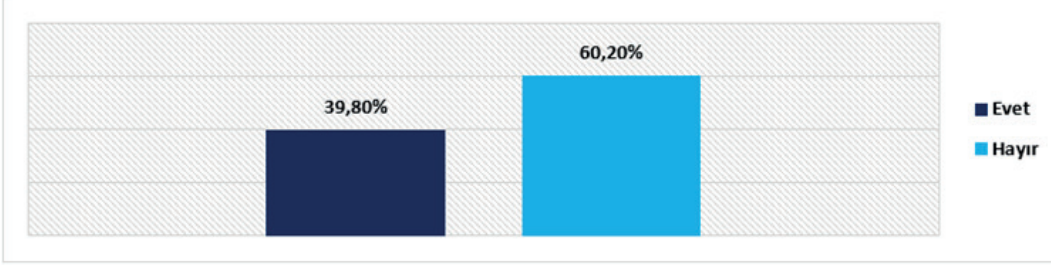
Sınıfta tek öğretmenin yetersiz olduğu konusunda çoğunlukla aynı fikirde olan öğretmenlerin yardımcı personel açısından da büyük bir eksiklik yaşadığı görülmektedir. Öğretmenlerin %66,24'ü yeterli sayıda yardımcı personelin bulunmadığını ifade ederken %33,58'i yeterli sayıda yardımcı personel olduğunu söylemiştir. Yine çoğunlukla öğretmenlerin yalnız bırakıldığını ifade eden bu sonuç iş yükünün arttığını ve öğretmenlerin her anlamda öğrenciyle tek başına ilgilenmek durumunda kaldığını göstermektedir. Öyle ki öğle aralarında öğretmenlerin bir saatlik yemek ve dinlenme hakkının büyük bir bölümünü öğrencilerin yemek yerken yanında kalarak geçirmek zorunda olması ya da okul çıkışlarında çocukların servise binene kadar takipçisi olmaları gözlenen diğer sorunlardır.

Öğrencilerin öğle aralarında sorun yaşadığını düşünüyor musunuz?

Öğretmenlerin %71,30'u öğrencilerin öğle aralarında sorun yaşadıklarını belirtirken %28,70'i sorun olmadığını ifade etmiştir. Bu sorunun çözümü için öğrencilere genel olarak yemek esnasında eşlik etmek durumunda kalan öğretmenlere bu sürecin kendi yemeklerini yemeleri ve dinlenmeleri konusunda negatif yansıyor yansımadığını sorulduğunda iş yükünün bir kat daha arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

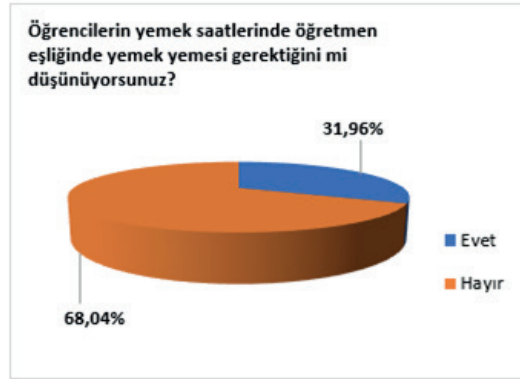
Öğlen aralarında verilen süre öğretmenlerin hem öğrencilerin yemek yemeleri için yanlarında durmaları hem de kendi yemek ihtiyaçlarını gidermeleri ve dinlenmeleri için yeterli midir?

Öğretmenlerin %60,20'si öğle aralarının hem öğrenciyle ilgilenmek hem kendi yemeklerini yemek hem de dinlenebilmek için yeterli olmadığını ifade ederken %39,80'i sürenin yeterli olduğunu belirtmiştir. Özellikle orta ve ağır engeli bulunan öğrencilerin tek başına yemek yemeleri mümkün olmamakta ve bu nedenle eğitim programında yer alan “Beslenme, Sağlık ve Güvenlik” dersi önceden dördüncü ders saati olarak belirlenip öğrencilerin yemekleri bu saatte yedirilirken öğretmenler de sonraki bir saatlik öğle arasından faydalanabilmekteydi fakat şu an öyle bir program uygulaması yapılmamakta ve öğretmenler bir saatlik öğle aralarında hem öğrenciye hem de kendilerine zaman ayırmaya çalışmaktadırlar. Bu durum öğretmenleri ciddi bir iş yükü ve yıpranma olarak geri dönmektedir.

17

Eğitimiş

Öğrencilerin öğle aralarında sorun yaşadıklarını düşünen öğretmenlerin % 80,37'si öğrencilerin yemeklerini yardımcı personel eşliğinde yemek yemesi gerektiğini belirtirken %31,96'sı öğretmen eşliğinde yemek yemeleri gerektiğini söylemiştir.

Öğretmenlerin sınıfta tek başına olması, yemek molarının büyük bir bölümünde öğrencilerin yanında olmaları ve kendileri için oldukça kısıtlı olan zamanı asla verimli kullanamamalarına bağlı olarak verilen cevaplar doğrultusunda öğrencilerin yemeklerini yardımcı personel eşliğinde yemesinin önemli bir gereklilik olduğu sonucuna varılmıştır. Böylece hem öğle aralarında öğrenciler yalnız kalmadan yemek yiyebilecek hem de öğretmenler öğle aralarında dinlenme ve yemeklerini rahat biçimde yeme imkanına sahip olacaktır.

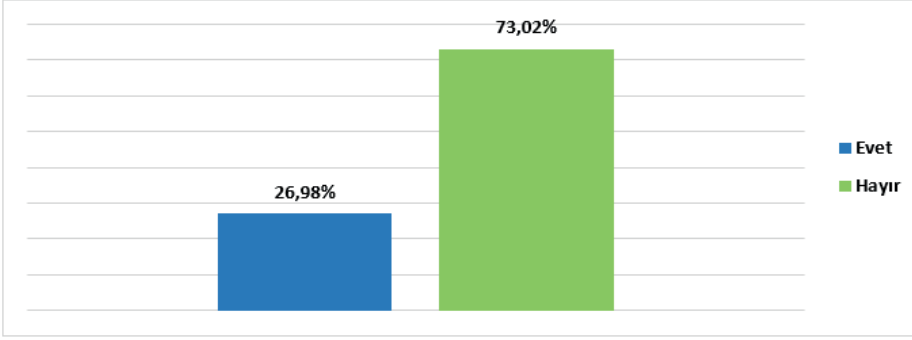
Yemek konusunda olduğu gibi servis konusunda da öğretmenlerin %65,39'u ciddi sorunlar yaşadıklarını ifade etmiş, sorun yaşadığını belirten öğretmenlerin %57,07'si servislerin gidiş geliş saatlerine uymamasının bir sorun olduğunu ifade ederken %48,37'si serviste bulunan yardımcı eleman yetersizliğinin sorun olduğunu belirtmiştir.

Sınıfta, yemekhanede, servis saatlerinde, öğrencinin fiziksel ya da psikolojik sorunları olduğunda çoğunlukla tek başına sorumluluk alan ve mücadele eden özel eğitim öğretmenlerinin bir de okul idaresi, RAM ve veliler gibi dışsal etkilerle iletişim sorunu yaşaması, şikayete maruz kalmaları söz konusudur.

Özel eğitim öğretmenlerinin tek başına ve yetersiz kalan yardımcı personel ile mesleklerini en iyi şekilde yapabilmek için verdiği mücadeleye rağmen öğrenci velileri ile sorunlar yaşamakta ve önemli şikayetlere maruz kalmaktadır. Velilerle sorun yaşayan ve şikayete maruz kaldığını söyleyen öğretmenlerin oranı %77,35'tir. Bu sorunun bazen velilerin, bilgi yetersizliğinden bazen ise öğretmenlerin iş yükünün farkında olmamalarından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bu sorunun çözülmesi dahi azalması ve ailelerin de çocukların gelişimi için biraz da olsa öğretmenlerin iş yükünü azaltabilmeleri için eğitim alması gerektiğini ifade eden öğretmenlerin oranı %98,91 olduğu görülmüştür. Eğitim seminerleri sayesinde öğrencinin okul ve ev içindeki gelişimi paralellik gösterecek ve daha hızlı yol alınabilecektir aynı zamanda öğretmenin iş yükü azalacağı için ve yaptığı işin zorluğu anlaşıldığında şikayetlerin azalacağı düşünülmektedir.

En az veliler kadar RAM ve okul idarecileri ile iletişim sorunu yaşayan özel eğitim öğretmenlerinin okul içinde de okul dışında da sorunları katlanarak artmaktadır.

Öğrenciler gittikleri okullarda seviyelerine uygun biçimde yönlendiriliyor mu?

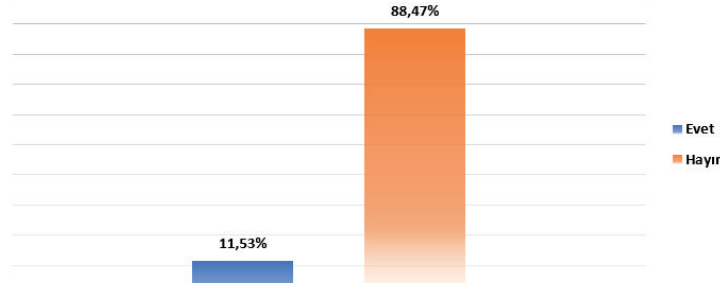

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde belirtildiği üzere bireylerin eğitsel değerlendirilmesi ve tanınması ile ilgili iş ve işlemler RAM'larda oluşturulan Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu tarafından yapılmaktadır¹³. Bu nedenle RAM özel eğitim için en önemli birimdir. Doğru tanılanın yapılması ve öğrenciye uygun program hazırlanması durumunda öğretmen ve öğrencinin doğru iletişim kurması ve eğitimin en doğru biçimde verilmesi mümkün olacaktır.

Ankette öğrencilerin gittikleri okulda seviye ve özel durumlarına göre yönlendiriliyor mu, sorusuna öğretmenlerin %73,02'si hayır cevabını vermiştir. Bu durumun öğretmenler tarafından "öğrencilerin sınıfa uygun olmadığı" şeklinde tespit edilmesi halinde RAM'a bildirildiğinde gerekli yönlendirmenin yapılıp yapılmadığı sorusuna %64,41 oranında hayır cevabını verdikleri görülmüştür. Yerleştirilen öğrencilerin sınıfa uygun olup olmadığını en iyi gören ve tecrübe eden kişilerin öğretmenler olmasına rağmen düşüncelerinin karşılık bulmaması sistemin en büyük eksiğidir.

¹³Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. md. 7

RAM tarafından hazırlanan programlar sizce yeterli ve uygun mu?

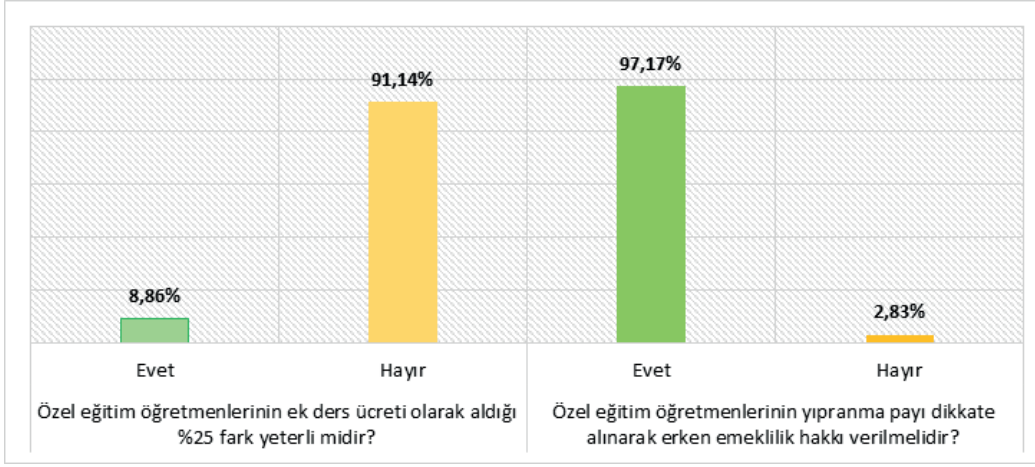
Yine RAM tarafından hazırlanan müfredatın öğrencinin durumu göz önünde bulundurulduğunda uygun olmadığını düşünen öğretmenlerin oranı %85,25, ders programlarının öğrenciye uygun olmadığını düşünen öğretmenlerin oranı ise %88,47'dir. Öğrencinin yanlış tanılama ile bir sınıfa yerleştirilmesi bunun öğretmen tarafından bildirilmesine rağmen çoğunlukla gerekli yönlendirmenin yapılmaması, öğrenciye göre hazırlandığı iddia edilen müfredat ve programların öğretmenler tarafından genellikle uygun bulunmaması gibi sorunların varlığı özel eğitimde temelde bir eksik ve görmezden gelme durumunun olduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin okul ve sınıf içinde ya da velilerle yaşadıkları sorunun yanında sistemin temelini oluşturan RAM ile iletişim kurmak ve koordineli çalışmak konusunda da büyük sorunlar yaşadığı ortadadır.

RAM tanılmasının ardından normal okul bünyesinde açılan özel eğitim sınıflarında bulunan öğrenciler ile diğer sınıftaki öğrenciler arasında temel amaç olan kaynaştırma uygulamasının amacına ulaşılmadığını söyleyen öğretmenlerin oranı %78,96'dır. Kaynaştırma uygulaması her ne kadar toplumla bütünleşme ve sosyalleşmeyi sağlama amacı taşısa da başarılı olmadığı görülmekte ve belki tersi etkiyle engelli öğrencileri psikolojik açıdan daha fazla toplum dışına itmektedir.

Özel eğitim öğrencilerinin devamsızlık haklarına ilişkin de sorunlar yaşandığını ve 20 günlük okula gelmeme hakkının az olduğunu ifade eden öğretmenlerin oranı %82,68'dir. Özellikle kız öğrencilerin (regl gibi) özel dönemlerinde okula gelememesi ya da ailelerin bu dönemlerde öğrenciyi göndermek istememesi ve bunun okula devam edilmeyen gün sayısını arttırması bazen okul idarecileri tarafından sorun haline getirilmese de bazen büyük bir sorun olarak veli ve öğrencinin karşısına çıkmaktadır. Bu nedenle sürenin arttırılması gereklidir. İş yükü fazla olan öğretmenlerin en büyük destekçisi olması beklenen ve iş yükünü en yakından gören okul idarecilerinin özel eğitim öğretmen ve öğrencilerine yeterli ilgiyi göstermediğini söyleyen öğretmenlerin oranı %71,38'dir.

Bu anlamda da yalnız kalan öğretmenlerin okul idarecilerinin özel eğitim öğretmeni olması gerektiğini aksi halde konuya yabancı olduğu için herhangi bir sorunun çözümünde faydalı olamayacağını ve olamadığını ifade ettiği görülmektedir.

Tüm bu süreç ve zorluklarla mücadele eden ve kaçınılmaz olarak önemli bir yıpranmayla karşı karşıya kalan özel eğitim öğretmenlerinin haklı talepleri bulunmaktadır. Bu taleplerden biri yıpranma nedeniyle erken emeklilik diğeri ise tüm bu zorlu şartlarda çalışmanın karşılığı olarak ödenen %25 farkın artırma yönünde güncellenmesidir.

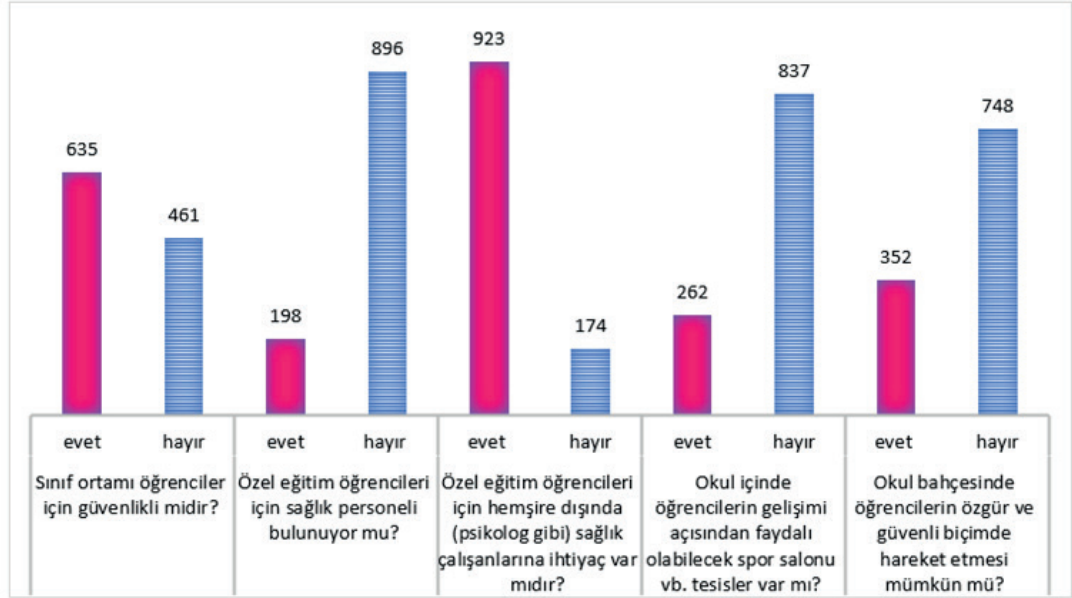
Öğretmenlerin %91,14'ü %25 farkla aldıkları ek ders ücretinin iş yüküne karşılık düşük kaldığını, %97,17'si ise yıpranma nedeniyle erken emekliliğin bir hak olarak tanınmasını gerektiğini ifade etmiştir.

Özel eğitimde öğretmenlerin öğrenci ile doğru iletişim ve eğitim ilişkisi kurabilmesi için RAM'ın doğru tanımlama yapması, doğru müfredat ve doğru bir program ile öğrenme sürecini verimli hale getirmesi, öğretmenin görüşlerini dikkate alması, sınıfta tek öğretmenin olması yerine ihtiyaca göre öğretmen sayısının belirlenmesi, öğrencilerin yemek yerken ve servise gidiş gelişlerinde öğretmene yardımcı olacak yardımcı personellerin yeterli sayıda olması, okul idarecilerinin özel eğitimde öğretmenlerin ve öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek yetkinlikte olması, ailelerin eğitim seminerleri ile bilgilendirilmesi ve geliştirilmesi durumlarının nerdeyse tamamında büyük bir eksik ve aksamaların olduğu görülmektedir. Buna karşılık ise özel eğitim öğretmenlerine yalnızca %25 fark ile ek ders ödemesi yapılmakta ve yaşanan yıpranma karşılığında erken emeklilik hakkı verilmemektedir.

Okul, Bahçe ve Sınıf Ortamı

Ankette yer alan “özel eğitim sınıflarında ve okullarında öğretmen ve öğrenci ihtiyaçları açısından eksikler olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna 1091 öğretmen evet, 9 öğretmen hayır cevabını vermiştir. Öğrencilerin özel gereksinimlerine uygun olarak okul, sınıf ve bahçe içinde rahat hareket edebilmesi şarttır. Bunun için de gerekli tüm materyallerin ve güvenli ortamın sunulması gerekirken ankete katılan öğretmenlerin neredeyse tamamının öğretmen ve öğrenci açısından fiziki ortamda eksikler olduğunu söylemesi önemli bir sorunu ortaya koymaktadır.

Okul, sınıf ve bahçe içinde öğrencilerin belirlenen ihtiyaçlarına yönelik gerekli şartların sağlanıp sağlanmadığı durumu

Yukarıdaki grafikte sınıf, okul ve bahçe ortamında gerek duyulan birkaç önemli konuya yönelik sorular sorulmuştur. İlk olarak sınıf ortamının güvenli olup olmadığı sorusuna 635 öğretmen güvenli, 461 öğretmen ise güvenli değil şeklinde cevap vermiştir. Çoğunlukla güvenli olduğuna dair cevap verilmiş olsa da öğrencilerin okulda en fazla zaman geçirdiği sınıf ortamının güvenli olmasına dair azımsanmayacak sayıda olumsuz cevap verilmiş olması dikkat çekicidir.

Okul içinde özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaç duyma ihtimali yüksek olmasına rağmen okulda bir sağlık personelinin bulunmadığını belirten öğretmen sayısı 896, bulunduğunu belirten öğretmen sayısı ise 198'dir. Öğrencilerin özel ihtiyaçlarından dolayı okulun güvenli olma şartlarının başında bir sağlık personelinin bulunması gelmektedir. Buna rağmen okulların birçoğunda bu gerekliliğin yerine getirilmediği görülmektedir. Çoğu okulda hemşire dahi bulunmazken özel eğitim öğretmenlerinin psikolog, fizyoterapist, konuşma terapisti vb. gibi sağlık çalışanlarının da olması gerektiğini düşünüyor musunuz sorusuna ağırlıklı olarak evet cevabını vermesi ihtiyaçların hemşire ile sınırlı kalmadığını ortaya koymaktadır. Özel eğitim öğretmenlerinin çoğu zaman psikolojik yönden öğrenciye yetememesi halinde öğretmen ile öğrenci iletişimini güçlü kılabilecek öğrenciyi psikolojik olarak en doğru biçimde yönlendirebilecek psikologların, öğretmenlerin işlerini daha kolay yapabilmeleri konusunda büyük oranda destek olacağı açıktır.

Okul içinde spor vb. tesislerin olup olmadığına dair soruya öğretmenlerin 837'si olmadığı yönünde, 262'si ise olduğu yönünde cevap vermiştir. Öğretmenlerin büyük bölümü öğrencilerin fiziki gelişimi için gerekli olan bu tür tesislerin okullarında bulunmadığını ifade etmiştir. Günümüzde özel gereksinimi olmayan öğrenciler için de önemli bir motivasyon kaynağı olan, fiziki gelişime destek olan bu tesislere özel gereksinimli öğrencilerin (güvenliği açısından) her ortamda ulaşması mümkün olmadığından özel eğitim okullarındaki varlığı önemlidir.

Öğrencilerin kendilerini özgür ve güvende hissetmeleri gereken alanların başında okul bahçesi gelmektedir. Ders aralarında öğrencilerin özel durumları dikkate alınarak tehlike içermeyecek biçimde oluşturulması gereken güvenli bir okul bahçesinin olmadığını söyleyen öğretmenlerin sayısı 748, güvenli olduğunu söyleyen öğretmenlerin sayısı ise 352'dir. Çocukların ihtiyaç duyduğu anda herhangi bir tedirginlik yaşamayacakları biçimde düzenlenen bahçe ortamından faydalanmaları okulların olmazsa olmazıdır ancak buna rağmen verilen cevaplar ağırlıklı olarak bahçelerin özel eğitim öğrencilerine gereken güvenli ortamı sağlamadığı yönünde olmuştur.

Sonuç ve Değerlendirme

Dünyada eşitlik, adalet, özgür yaşam hakkı gibi temel konularda kalkınma programları hazırlayan, bu programları özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde uygulayabilmek için çalışmalar yürüttüğünü söyleyen birçok kurum bulunmaktadır. Türkiye’de olduğu gibi dünyada da temel bir sorun olan engelli bireylerin toplumsal yaşamdaki yeri, sahip oldukları eşit haklardan ne kadar faydalanabildiklerine dair çok sayıda çalışma yapılmış, bu çalışmalar sonucunda bu gruplara yönelik politikaların geliştirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Tüm bu çabanın karşısında engelli bireylerin sorunlarını tespit etmeye ve çözüm önerileri sunmaya yönelik hazırlanan raporlar da dahil olmak üzere nerdeyse tüm çalışmalarda gerekli veri setlerine ulaşılamadığı ve bu nedenle sağlıklı analizlerin yapılamadığına dair ifadeler yer verilmiştir. Yani uluslararası kuruluşlar hemen her konuya yönelik önemli veri setlerine sahipken engelli bireyler için tüm ülkelerden alınan ortak bir veri setine sahip değildir. Dahası birçok ülke için eğitim düzeyine yönelik karşılaştırma yapma imkânı sunan PISA’da bile özel eğitim öğrencilerine yer verilmediği görülmektedir. Tüm bu ihmallere rağmen raporlarda herkes için eşitlik ifadesi her satırda kendine yer bulmaktadır.

Tüm bu eksik ve ihmallere rağmen ülkeler, belli düzenlemeler ile tüm bireylerin en temel hakkı olan eğitim hakkının engelli bireyler için de gerektiği biçimde sağlanmasına dair düzenlemeler yapmıştır. Türkiye’de de konuya yönelik birçok yasal düzenleme yapılmış ancak zaman zaman yaşanan ya da süreklilik kazanmış olan ciddi sorun ve eksikler yöneticiler tarafından genellikle görmezden gelinmiştir. Özellikle sistemin en önemli parçası olan özel eğitim öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilere göre mevcudu fazla olan sınıflarda tek başına ders yapmaya çalışması, ders yapmakla kalmayıp öğrencinin her türlü ihtiyacının karşılanması konusunda yalnız bırakılması, yanlış tanılama ile sınıfa gelen öğrencilerin bulunmasına ve bunu ilgili yerlere bildirmesine rağmen çoğunlukla karşılık bulamaması ve sınıf hakimiyetini bu şartlarda sağlamak için üstün çaba sarfetmesi, yanlış müfredat ve yanlış program ile çoğu zaman öğrencilerin seviyelerinin çok üstünde olan kaynakları kullanarak eğitim vermeye çalışması ve bu durumda ne öğretmenin verimli olabilmesi ne de öğrencinin verim alabilmesinin mümkün olması gibi birçok soruna maruz kaldığı görülmüştür. Tüm bu olumsuz süreç ile mücadele etmeye çalışan özel eğitim öğretmenlerinin yalnızca %25 farkla ek ders ücreti alması ve yıpranmaya bağlı olarak erken emeklilik hakkına sahip olmaması her açıdan büyük bir mağduriyetin yaşandığını göstermektedir.

Bu kadar sorun karşısında öğretmenlerin motivasyonunu arttıracak herhangi bir düzenleme ya da düzeltmenin söz konusu olmaması büyük bir haksızlıktır.

Bu haksızlıkların ortadan kaldırılması ve öğretmenlerin daha verimli olmasının sağlanması ile öğrencilerin hak ettikleri eğitimi alarak toplumla bütünleşme, sosyalleşme amacının yerine getirilmesi sağlanmalıdır. Bunun için;

- Öğrencilere doğru tanılama yapılması, müfredatın programın ve ders materyallerinin öğrencinin seviyesi göz önünde bulundurularak hazırlanması
- Sınıflarda gerekmesi halinde birden fazla öğretmenin olması
- Sağlık personelinin tüm okullarda olması, öğretmenin çoğu zaman çözümsüz kaldığı ve yetemediği konularda destek sunabilecek psikoloğun bulunması
- Okullarda öğrencilerin yemek yemeleri, özel ihtiyaçlarının karşılanması, okula geliş gidiş saatlerinin ve güvenliğinin sağlanması için yeterli sayıda yardımcı personelin bulunması
- Öğrenci velileri için belli aralıklarla zorunlu eğitim seminerlerinin düzenlenmesi
- Okul idarecilerinin özellikle özel eğitim öğretmeni olması
- Özel eğitim öğretmenlerinin ek ders ücreti olarak aldığı %25 farkın artırılması
- Özel eğitim öğretmenlerine yıpranmaya bağlı olarak erken emeklilik hakkının verilmesi gerekmektedir.

Verimli ve faydalı bir eğitimin yolu mutlu öğretmenlerin ve öğrencilerin varlığı ile mümkündür. Bunu sağlamanın yolu ise eğitimde hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin ihtiyaç duyduğu fiziki ortamın ve şartların, destek politikalarının oluşturulması ve uygulanmasıdır.

Kaynakça

- Çam, D. (2022). Almanya'daki Türk Ailelerin Özel Eğitim Hizmetlerinden Yararlanmasına İlişkin Deneyim ve Görüşlerinin Belirlenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Dünya Sağlık Örgütü (2023). Disability. (Erişim Tarihi: 24 Nisan 2024). <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>
- MEB. (2005). Engelliler Hakkında Kanun. (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2024). https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_10/08020617_engellilervebazkanunvekanunhkmndeakararnamelerdedeiiklikyaplmashakkndakanun.pdf.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1997). Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2024). https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_10/10111011_ozel_egitim_kanun_hukmunda_kararname.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı. Türkiye'de Özel Eğitim Uygulamaları ve Genel Müdürlüğümüzün Tarihçesi. (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2024). <https://orgm.meb.gov.tr/www/tarihce/icerik/1946>
- OECD (2018). Who Needs Special Education Professional Development? International Trends from TALIS 2013. OECD Education Working Papers No. 181. (Erişim Tarihi: 25 Nisan 2024) <https://www.oecdilibrary.org/docserver/042c26c4en.pdf?expires=1714031144&id=id&accname=guest&checksum=08651529B2D8B670D8E87E6836D4F2D7>
- OECD. (2019). TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners. (Erişim Tarihi: 17 Nisan 2024). <https://gpseducation.oecd.org/revieweducationpolicies/#!-node=41752&filter=all>
- Resmi Gazete (1983). Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu. (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2024). <https://www.kanunum.com/files/2916-1.pdf>
- Robson, C. ve Evans, P. (2003) Educating Children with Disabilities in Developing Countries: The Role Of Data Sets. OECD, Huddersfield, UK.
- UNESCO (2018). Education and Disability: Analysis of Data from 49 Countries. Information Paper N.49. (Erişim Tarihi: 24 Nisan 2024). <https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/ip49-education-disability-2018-en.pdf>
- UNICEF. (2019). Engeli Olan Çocuklar için Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi. (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2024). <https://www.unicef.org/turkiye/bas%C4%B1n-b%C3%BCltenleri/engeli-olan-%C3%A7ocuklar-i%CC%87%C3%A7in-kapsay%C4%B1c%C4%B1-erken-%C3%A7ocukluk-e%C4%9Fitimi-projesi-90-okulda>

TÜRKİYE'DE ÖZEL EĞİTİM
ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERİNİN
EĞİTİM MÜCADELESİ
Eğitimş Yayınları, Ankara
Haziran 2024

EĞİTİMİŞ ADINA SAHİBİ
Kadem ÖZBAY / Genel Başkan

YAYIN SORUMLUSU
İlhan YAŞAR / Genel Örgütlenme Sekreteri

RAPOR
Dr. Burcu DOĞAN / Araştırma ve Raporlama Uzmanı

GRAFİK-TASARIM
Hakan ÇELİKARSLAN

BASKI

İLETİŞİM
Ataç 2 Sokak 43/4 Kızılay-ANKARA
iletisim@egitimis.org.tr
0 312 434 12 06

TÜRKİYE'DE ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİM MÜCADELESİ

Eğitim İş

Ataç 2 Sokak 43/4 Kızılay-Ankara

iletisim@egitimis.org.tr

0 312 434 12 06